

Ana Munk

Liber amicorum

Scripta in honorem Igor Fisković.

Zbornik povodom sedamdesetog rođendana /

Festschrift on the occasion of his 70th birthday,

ur. Miljenko Jurković, Predrag Marković,

Zagreb – Motovun: International Research Center

for Late Antiquity and the Middle Ages,

University of Zagreb, 2015., 396 str.

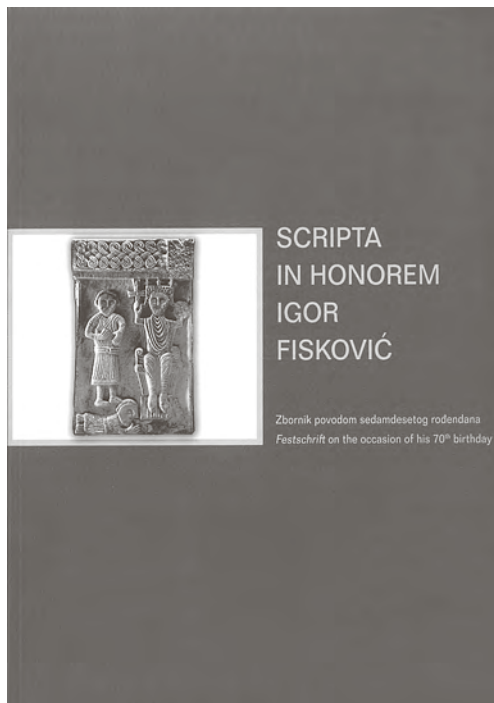
ISBN 9789536002917; 9789531755887

Festschrift, Studies in honor, Hommage à ... specifična je forma znanstvene knjige stara više stoljeća. Možemo je smatrati vrstom akademskog obreda koji se

odvija kroz pisanu riječ u vidu radova objavljenih u čast priznatom znanstveniku i povodom visoke obljetnice rada.

Sadrži znanstvene radove na više jezika, odražavajući time mrežu internacionalnih veza i interesa slavljenika, a objedinjuje radove najviše znanstvene razine. Umjesto cvijeća i čokolade, slavljenik prima zbornik radova iz pera ljudi s kojima je surađivao, prijateljevao, polemizirao ili ih pak podučavao struci. Kao i u svakoj drugoj situaciji kada uspjeh vođe tima ovisi o radu širokog kruga suradnika, dobar rezultat nije uvijek izvjestan. *Scripta in honorem*

Igor Fisković: Zbornik povodom sedamdesetog rođendana / Festschrift on the occasion of his 70th birthday, pod uredništvom Miljenka Jurkovića i Predraga Markovića, svakako je *liber amicorum* koji akademik Igor Fisković može primiti s osjećajem zahvalnosti što je njegova znanstvena karijera bila premrežena tolikim brojem plodonosnih suradnji. Zbornik sadrži predgovor, biografsku bilješku i bibliografiju njegovih radova od kojih se prvi bilježi 1965. godine. Čitamo reminiscencije Tonka Maroevića na ishodišta njihovog prijateljstva i trideset dva znanstvena rada na sveukupno 396 stranica u kojima se rastvara kaleidoskop

znanstvenih tema o kojima je i Igor Fisković pisao, a poneke i po prvi put prepoznao kao vrijedne znanstvenog interesa.

Bilo bi nemoguće jasno artikulirati poveznice među radovima koji se protežu dijakronijski od srednjeg vijeka do kasnog baroka, a sinkronijski obuhvaćaju ne samo domaće, nego i ambijente europske

umjetnosti. Ipak, nameću se neke teme i pristupi koji nam pokazuju da se radi o zborniku radova koje objedinjuju slični znanstveni interesi. Prevladavaju revalorizacije poznatih umjetničkih djela koje upućuju da naša umjetnička baština nije do kraja pročitana, posebno u slučajevima kada se u prepoznatljive ikonografske i formalne sintagme upletu elementi iz nekog dalekog izvora. Tako, na primjer, Miljenko Jurković prepoznaje iransko podrijetlo repatog i krilatog grabežljivca *senmurva* na ranosrednjovjekovnom pluteju s Raba. Gusta šuma srednjovjekovne simbolike bestijarija teško je prohodna, ali Xavier Barral i Altet njome lagano kroči i razrješava porijeklo motiva privezanog medvjeda na tapiseriji iz Bayeuxa, a rješenje spretno nalazi u stvarnom životu u ne tako davnoj prošlosti kada su dreseri medvjeda još uvijek hodali šumama Pireneja vodeći ih od sajma do sajma. (Usput bilježim da sam svjedočila plesu dresiranog medvjeda, posve sličnom onom s tapiserije iz Bayeuxa, na zagrebačkom Trnju ima manje od desetak godina!) Nadovezujući se na temu srednjovjekovnih performansa, izdvajam rad Milana Pelca o "slici" Bogorodice s djetetom u zagrebačkoj katedrali s konca 11. stoljeća. Oslanjajući se na temeljno djelo Irene Forsyth *The Throne of Wisdom: Wood Sculptures of the Madonna in Romanesque France*, u kojem se obrazlaže uloga kipova Bogorodice s djetetom u crkvenim prikazanjima, Pelc povezuje kratki navod iz pontifikalnog obrednika zagrebačke katedrale s kulturom europskog srednjovjekovlja. Pelc vješto nadograđuje rečenicu iz obrednika, pa ona u njegovom tekstu prerasta u dojam cjelovite kazališne igre u kojoj *imago*, najvjerojatnije drveni kip Bogorodice kakvim obiluje europska romanika, postaje protagonist liturgijske drame u kojoj redovnici glume primalje pokazujući vjernicima Dijete uz prisutnost statista, Svetih Kraljeva. Rad Vinni Lucherini razjašnjava smisao jedne druge

vrste srednjovjekovnog performansa, pogrebnog obreda. Pogrebni ceremonijal u čast mađarskog kralja Karla I (+1342.) putem likovne scenografije prerasta u čin legitimacije vlasti njegovog nasljednika, kralja Ludovika. Ovim člancima zaokružuje se u ovom zborniku zanimljiva tema uloge likovne umjetnosti u svjetovnim, crkvenim i političkim igrama i obredima.

Prijenos znanja i vještina iz drugih umjetničkih centara tema je mojeg rada o grupi emajla s relikvijara glave sv. Vlaha u Dubrovniku, u kojem predlažem da je emajle izradila neka "zapadna", najvjerojatnije dubrovačka radionica, okušavajući se u zahtjevnoj i luksuznoj tehnici po kojoj je nadaleko poznat bio srednjovjekovni Konstantinopol. Nikola Jakšić skupinu zlatarskih radova, iskucane križeve s područja zadarske nadbiskupije iz kraja 14. stoljeća, također "vraća" u lokalne radionice. Zlatarstvo se pokazalo kao zahvalno polje istraživanja i u radu Daniela Premerla koji obrađuje relikvijar poprsja sv. Stjepana kralja iz riznice zagrebačke katedrale te prepoznaje ruku papinskog srebrnara Francesca Spagne iz prve polovice 17. stoljeća.

Teme iz umjetničke baštine Dubrovačke Republike kojom se akademik Fisković dugo i temeljito bavio, primjereno su najzastupljenije u ovom zborniku. Ne zaboravimo ovom prilikom ni njegovu ulogu u zaštiti i obnovi spomenika u ratu ugroženog dubrovačkog područja. Da je izgubljeni prostor izgubljeno znanje, upućuju dva rada. Baveći se upravo rekonstrukcijom prostora, Nada Grujić i Zdenka Janeković Römer obnavljaju i naše znanje o umijeću upravljanja najdragocjenijim resursom kojim su raspolagale dalmatinske sredine, pitkom vodom. Slavljenikov suborac u očuvanju dubrovačke baštine, Nada Grujić, vodeći nas kroz sačuvane ostatke spomenika i dokumente, zorno nam predočuje profinjene oblike arhitekture i hortikulture dubrovačkih ljetnikovaca,

pa tako i života koji se u tim ambijentima odvijao zahvaljujući dobrom planiranju opskrbe vodom, a što je dubrovačka vlast bila omogućila zaposlivši Onofrija di Giordana della Cavu na izgradnji vodovoda. Zdenka Janeković Römer nadovezuje se svojim radom podsjećajući nas da je Igor Fisković prvi od povjesničara umjetnosti u ikonografiji skulpturalne opreme Kneževa dvora prepoznao alegoriju dobre vladavine, koja se, kao i na glasovitoj fresci Ambrogia Lorenzettija na tu temu, ogledava *inter alia* i u dobro navodnjenim krajolicima. Na trajni interes profesora Fiskovića za crkvenu arhitekturu propovjedničkih redova na Jadranu, o čemu je nedavno objavio opsežnu knjigu, nadovezuje se rad Danka Zelića na temu oltarne pregrade u crkvi sv. Roka u Dubrovniku. Nella Lonza, rekonstruirajući prostore rekluzorija u urbanom i suburbanom srednjovjekovnom Dubrovniku, stvara pak sliku ondašnjeg isposničkog života. Kroz sudioništvo dubrovačkih rekluzu u životu grada pokazuje se da im disciplina nije bila toliko kruta koliko to sugeriraju skućene dimenzije njihovih sjenovitih ćelija.

Umjetničkom produkcijom kozmopolitskih sredina bavi se grupa radova u kojima se razmatra dinamika razmjena domaće i svjetske baštine, i to s različitim polazišta. Stilske i simboličke aspekte umjetničkog djela vješto povezuje Zoraida Demori Staničić u radu posvećenom dvjema slikama skupine od stotinjak čudotvornih ikona Bogorodice s Djetetom u dalmatinskim crkvama – *Hodigitrije Dexiokratouse* na otoku Badiji kod Korčule i *Hodigitrije Aristerokratouse* u Orebićima. Stavljajući težište na teološka ishodišta ikonografskog programa oltarne pale iz crkve Corpus Domini u Veneciji, djela Caterina Moronzona – koji je ostavio vrijedna djela i na istočnoj obali Jadrana, i s kojim su se već bavili mnogi vrsni istraživači – i Bartolomea di Paola, Marina Vicelja-Matijašić i Barbara Španjol-Pandelo predlažu drugačija čitanja prikaza sv.

Petra Mučenika, naslikanog na toj pali. Kreativne kompilacije motiva slavluka i aproprijacija slavluka Sergijevaca u Puli na crtežu *Krist pred Pilatom* Jacopa Bellinija prepoznate su u prilogu Jasenke Gudelj, dok Jean-Pierre Caillet pak ističe presudnu ulogu Franje Vranjanina u prenošenju duha renesanse iz Italije u Provansu.

Metodološki ipak prevladavaju stilske revalorizacije poznatih ili “prepoznatih” umjetničkih djela: rad Josipa Belamarića o Dujmu Vučkoviću, Tatjane Mićević-Đurić o freskama u crkvi Gospe od Lužina u Stonu, Ive Babića o kiparu Petru Pozdančiću, Predraga Markovića o reljefu sv. Franje Asiškog u Anconi, Nine Kudiš o slici *Molitva na Maslinskoj gori*, kopiji po Ludovicu Carracciju, Sanje Cvetnić o potpisanoj oltarnoj pali Francesca de Mure i Radoslava Tomića o djelovanju slikara Antonija Zone u Splitu i Zadru. Temu šibenskog kamenoklesarstva je širom rastvorio Igor Fisković još 1981. godine, imenujući gotovo dvije stotine majstora i njihovih pomoćnika. Sliku te “gotovo nestvarne” brojnosti majstora kamenarske struke nadopunjava Emil Hilje informacijama o djelatnosti bračkih klesara Grgura i Marka Grubišića u Šibeniku. Pojmovi iz korčulanskog kamenoklesarstva istog razdoblja pojašnjavaju se u radu Gorana Nikšića; vapnenac *pigavac* i *bužavi* dvije su natuknice u još nenapisanom rječniku kamenoklesarskih izraza, rječniku koji treba napisati i zbog nas samih, a i radi stranih istraživača koji su nam nedostatak pojmovnih priručnika i rječnika ne jednom spočitnuli. Spoznaje o korčulanskoj katedrali u razdoblju baroka temeljem provedenih ili samo zamišljenih renovacija, nalazimo u radu Dubravke Botice i Damira Tulića, a sveobuhvatnu sliku baroknog graditeljstva u Dalmaciji, svojevrsnu didaktičku sintezu na koju upozoravam studente, piše akademik Vladimir Marković.

Htijući se barem spomenuti svih radova, upućujem i na povijesne studije

Nevena Budaka i Jadranke Neralić, arheološka otkrića Vanje Kovačić te nova saznanja o slikarstvu *trecenta* u Strossmayerovoj galeriji Ljerke Dulibić i Ive Pasini Tržec. I naposljetku, profinjenu alegoriju *Vrlinu kruni Zasluga* Giovannija Antonija Pellegrinija, koju Giorgio Fossaluzza objašnjava kao odraz ukusa jedne rafinirane civilizacije koja projicira svoje ideale u imaginarnu sferu obilježenu radošću i vedrinom, nespojivu s realnošću života Venecije u 18. stoljeću. Riječ je o opuštenoj, vječno mladoj *Vrlini* i sijedoj muškoj figuri *Zasluge* koja okrunivši

vijencem *Vrlinu* daje dostojnu nagradu osobi koja je to svojim djelovanjem zaslužila. Nekako se čini da Pellegrinijeva umjetnička zamisao nije neusporediva s prirodom znanstvenog rada povjesničara umjetnosti danas i ovdje. Zaslužni za uspjeh ovog zbornika, povukli su se u radost i vedrinu imaginarnog svijeta umjetnosti minulih razdoblja te u njem našli motivaciju i inspiraciju za znanstveni rad kojim su dostojno okrunili dugu i plodonosnu karijeru akademika Igora Fiskovića. x